

## DAUGIAFUNKCIŲ CENTRŲ VEIKLOS PRIELAIDOS IR GALIMYBĖS

**Anotacija.** Sprendžiant nepakankamos švietimo paslaugų kokybės, pasiūlos ir prieinamumo kaimo vietovėse problemą, Lietuvoje kuriami daugiafunkciai centrai, kurių paskirtis – tenkinti vietos bendruomenės edukacinius, kultūrinius, socialinius poreikius, telkiant valstybinius ir privačių finansų ir intelekto išteklius. Daugiafunkciai centrai turėtų padėti kurti, diegti ir plėtoti modernią švietimo, apimančio įvairaus amžiaus gyventojų grupes ir jų poreikius, koncepciją. Straipsnyje analizuojama daugiafunkčių centrų ir jiems savo veikla artimiausių įstaigų socio-edukacinės veiklos organizavimo patirtis užsienio šalyse, pateikiamos daugiafunkčių centrų galimos veiklos ir tendencijos Lietuvoje. Pristatoma teorinė universalių daugiafunkčių centrų veiklos tarptautinės patirties analizė. Straipsnis paremtas atliktu kokybiniu tyrimu, taikant ekspertų metodą. Analizuojant empirinio tyrimo rezultatus išryškintos atsiradimo priežastys, paskata jiems steigti Lietuvoje, išryškintos galimos universalių daugiafunkčių centrų veiklos kryptys (sritys), paskirtis, perspektyvos.

**Esminiai žodžiai:** daugiafunkcis centras, kaimo bendruomenė, švietimo prieinamumas, švietimo ir socialinės paslaugos, socioedukacinė ir kita pagalba per veiklą, mokymosi visą gyvenimą galimybė.

### Įvadas

Švietimo ir socialinės sistemos pokyčiai skatina naujų institucijų atsiradimą, reorganizavimo kryptis ir perėjimus. Siekiant užtikrinti švietimo prieinamumą, projektuojami nauji ugdymo institucijų tipai – *daugiafunkciai centrai*, kurie turėtų skatinti kurti ir plėtoti kompleksiskai teikiamų švietimo, kultūros ir socialinių paslaugų sistemą. *Valstybinės švietimo strategijos (2013–2022 m.) projekte* numatoma, kad šie centrai turi būti naujoviški ir inovatyvūs organizuojant veiklas, galintys užtikrinti socioedukacines ir kitas paslaugas skirtingoms tikslo grupėms (pavyzdžiui: vaikų, jų tėvų, vietos bendruomenės), maksimaliai atliepiantys kiekvieno poreikius. Siekiant išsiaiškinti, ar daugiafunkciai centrai yra galimybė spręsti susidariusias problemas, iškeltas šio straipsnio **tikslas** – atskleisti daugiafunkčių centrų, kurių kaimo teritorinėje bendruomenėje, veiklos galimybes.

**Temos aktualumas ir ištirtumas.** Lietuvos mokslininkai (E. Marcelionienė ir kt. (2000), M. Barkauskaitė (2002), A. Juodaitytė (2003), G. Kvieskienė (2003, 2005, 2012), E. Štuopytė (2011), S. Burvytė ir kt. (2012), I. Leliūgienė (2012) naujai įvertino vaikui ir jo šeimai skirtos ugdymo sistemos paskirtį vykdant socioedukacinių veiklų

optimizavimą, siekiant užtikrinti lygias mokymosi starto galimybes. Nuolat analizuojamos besikuriančių ir veikiančių bendruomenių veiklos sritys, ypatingą dėmesį skiriant neformaliajam ar savaiminiam mokymuisi, suteikiančiam bendruomenės nariams nuolatinio atsinaujinimo ir dalykinio tobulėjimo galimybes (Briedis, 2013), socioedukacinės pagalbos, įgyvendinamos per veiklą bendruomenėse, problematika (Štuopytė, 2011; Leliūgienė, Kvieskienė, 2012) pabrėžiant, kad socioedukacinės funkcijos apima globojimo, auklėjimo ir švietimo procesus, jos gali būti atliekamos įvairių visuomeninių organizacijų ir gali būti skirtos įvairaus amžiaus žmonėms.

Pažymėtina, kad bendruomenė tampa viena svarbiausių socialinių institucijų, dalyvaujančių pozityvios socializacijos procese. Socialinis dialogas ir socialinė partnerystė yra gyvybiškai svarbūs veiksniai bendruomenei egzistuoti ir veikti, nes sudaro sąlygas veikti sutelktai ir kūrybiškai. A. Šereivienė ir V. Žydžiūnaitė (2005) akcentuoja, kad socioedukacinės veiklos samprata yra kompleksinė, apimanti individo ugdymą, lavinimą, rūpinimąsi juo, pagalbą žmogui socializacijos procese, kad pats asmuo galėtų lengviau adaptuotis visuomenėje ar tinkamai spręstų savo problemas. Ši veikla specialistams padeda sukurti asmeniui sąlygas prisitaikyti prie nuolat pasaulyje vykstančių visuomenės pokyčių. Vadinasi, socioedukacinėje veikloje ugdymas atlieka labai svarbų vaidmenį, skatinantį ne tik asmenybės individualų tobulėjimą, bet ir tam tikra dalimi veikiančią jo adaptaciją įvairiose visuomenės socialinėse grupėse, t. y. jo gebėjimą prisitaikyti prie visuomenėje suformuotų normų ir veiksmų standartų, įgyti pozityviosios socializacijos gebėjimų ir išmanyti ištraukimo į šiuos procesus, reiškinius.

Tyrimu (2008)<sup>1</sup> nustatytos daugiafunkčių centrų steigimo prielaidos, susijusios su pedagogine, psichologine, socialine pagalba asmeniui, šeimai bei socialiai atskirtoms grupėms bei su jaunimo ir bendruomenės įgalinimu, neformalioju švietimu, visuomenės sveikata ir socialinės aplinkos tyrimais. Tyrimo autoriai taip pat panagrinėjo Europos šalių gerąją patirtį, teikiant ir valdant edukacines ir sociokultūrinės paslaugas, ir padarė išvadą, kad daugiafunkčiai centrai apima platų socialinių ir edukacinių paslaugų spektrą, pradedant vaikų priežiūra, baigiant socialinių paslaugų namuose teikimu. Tai ypač aktualu kalbant apie kaime bendruomenes, kur dėl riboto valstybės finansavimo neužtikrinamas pakankamas visuomeninių ir edukacinių paslaugų teikimas, o pačios bendruomenės dažnai nėra linkusios arba nepajėgios pačios spręsti savo problemas.

<sup>1</sup> „Universalių daugiafunkcinių centrų (UDC) steigimas ir plėtra: esamos būklės analizė“ (G. Kvieskienė ir kt.).

Tradiciškai kaimo bendruomenė yra suvokiama kaip nedidelė gyventojų skaičiumi socialinė grupė, išlaikanti tradicijas, nusistovėjusias normas ir vertybes (Aleksandravičius, Žukovskis, 2011), tačiau su nepakankamai išplėtotu visuomeniniu aptarnavimu, laiko praleidimo problemomis (Leliūgienė, 2012). Kaimo bendruomenių organizacijų veiklos tikslų tyrimai (Poviliūnas, 2003; Gegužienė, 2004, 2008; Pilipavičius, 2007) atskleidė, kad kaimo žmonės praranda bendrumo jausmą, o kasdienio gyvenimo rutina kuria uždaro gyvenimo būdą. Todėl kaimiškosios bendruomenių organizacijos pirmiausia siekia išjudinti vietos gyventojus iš kasdienės rutinos, telkti juos bendrai veiklai, skatina pačius ieškoti kelių ir būdų spręsti savo ekonomines, socialines, aplinkosaugos, kultūrinio gyvenimo, švietimo problemas. Šiuo metu bendruomenių veikloje dominuoja kultūrinė veikla. Tyrimo „Daugiafunkcio kultūros centro veiklos poreikis bendruomenėje“ (2008) išvadose teigiama, kad daugiafunkciai kultūros centrai yra pagrindiniai kultūrinio vyksmo koordinatoriai ir organizatoriai bendruomenėje.

Tai suponuoja **tyrimo problemą** – koks yra būdingas daugiafunkčių centrų modelis užsienio šalyse ir kaip turėtų veikti tokio tipo centras Lietuvos teritorinėse kaimo bendruomenėse.

**Tyrimo tikslas** – remiantis užsienio patirtimi ir identifikuojant daugiafunkčių centrų atsiradimo prielaidas Lietuvoje, atskleisti daugiafunkcio centro veiklos galimybes.

**Tyrimo objektas** – daugiafunkcio centro kaimo vietovėje socioedukacinė ir kita veikla. **Uždaviniai:**

1. Atskleisti užsienio šalių patirtį organizuojant veiklas daugiafunkciuose centruose.
2. Nustatyti daugiafunkcio centro steigimo Lietuvoje prielaidas ir pagrįsti daugiafunkčių centrų veiklos galimybes kaimo teritorinėje bendruomenėje.

**Tyrimo metodai:** užsienio šalių gerosios patirties analizė, pusiau struktūruotas interviu.

**Tyrimo metodologija.** Siekiant nustatyti svarbiausius organizacijų socioedukacinius veiksnius apžvelgiama keleto užsienio šalių (Danijos, JAV, Nyderlandų, Norvegijos, Šveicarijos) patirtis bei egzistuojančios praktikos įvairovė. Šiame straipsnyje pristatomos Lietuvoje apibrėžtai daugiafunkcio centro paskirčiai bei savo veiklos modeliu artimiausio tipo institucijos. Pasitelkus mokslinės literatūros lyginamosios analizės metodą išsikelti šie daugiafunkčių centrų kriterijai: sėkmingai veikiantys mažose bendruomenėse, vykdančios socioedukacines ir kitas veiklas, veiklos tikslai siejami su Lietuvoje steigiamais daugiafunkciais centrais.

Steigiant daugiafunkčius centrus ar inicijuojant švietimo įstaigų infrastruktūros geresnį pritaikymą savivaldos bei vietos bendruomenės poreikiams, buvo siekiama išryškinti daugiafunkcio centro atsiradimo prielaidas ir pagrįsti veiklos galimybes Lietuvos kaimo teritorinėje bendruomenėje. Šiuo tikslu buvo atliktas kokybinis tyrimas (ekspertų interviu). Interviu klausimai suformuluoti remiantis anksčiau išvardytų mokslininkų atliktų tyrimų analize bei B. Bitino ir kt. (2008) mokslinių tyrimų metodologijos paradigmomis. Klausimai užduodami, siekiant išsiaiškinti daugiafunkčių centrų steigimo priežastis, atskleisti vietą ir paskirtį švietimo sistemoje. Duomenų rinkimas, analizė ir apibendrinimas buvo atliekamas taikant pusiau struktūruotą interviu ir turinio (*content*) analizę. Interviu, kaip kokybinio duomenų rinkimo metodas, pasirinktas remiantis prielaida, kad prasminga suvokti ekspertų požiūrį, sužinoti jų nuomonę tiriamu klausimu.

Tiriamųjų pasirinkimas tiklingas – pasirinktas kriterinės atrankos imties sudarymo būdas (M. Patton). Ekspertams taikytas atrankos kriterijus – atrinkti 7 tiesiogiai dirbantys ar paskirti atsakingais už daugiafunkčių centrų steigimą ir plėtrą ir švietimo ir mokslo ministro įsakymu sudarytos tarpžinybinės darbo grupės<sup>2</sup>, atsakingos už daugiafunkčių centrų projektų įgyvendinimo ir plėtros koordinavimą, nariai. Ekspertų interviu buvo siekta išsiaiškinti universalių daugiafunkčių centrų atsiradimo prielaidas, vietą ir paskirtį švietimo sistemoje ir nuomonę apie numatomas veiklos gaires bei perspektyvas. Kad interviu metu gauti tyrimo rezultatai būtų nuoseklūs, specialistams pateikti pagrindiniai klausimai yra aptariami kartu su jiems pateiktais (pagal poreikį) papildomais klausimais, siekiant patikslinti. Tyrimas atliktas 2012 m. spalio – 2013 m. vasario mėn.

Tyrimo duomenys analizuojami interpretaciniu būdu, atskleidžiant ekspertų nuomonę apie daugiafunkčių centrų paskirtį ir numatomas veiklos gaires. Straipsnyje pateikiami interviu apibendrinti duomenys. Interviu metu gauti ekspertų pasisakymai analizuojami taikant turinio analizės metodą, gautą informaciją grupuojant į kategorijas, toliau kategorijas analizuojant, jungiant duomenų analizės požymius (Bitinas ir kt., 2008). Nuosekli ekspertų žodinių tekstų analizė, jų šifravimas bei struktūravimas atliekamas tuomet, kai interviu duomenys jau buvo surinkti iš visų ekspertų. Siekiant užtikrinti tyrimo etiką, buvo laikomasi konfidencialumo principų.

<sup>2</sup> Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2012 m. kovo 2 d. Nr. V-370, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 914 (*Valstybės žinios*, 1998, Nr. 67-1952; 2010, Nr. 123-6294), 9.4 punktu).

## Užsienio šalių daugiafunkcių centrų veiklų organizavimas

Nors bendro sutarimo dėl vieningo daugiafunkcio centro apibrėžimo nėra, sėkmingai veikiančių vietos bendruomenės poreikiams tenkinti skirtų socioedukacinių institucijų pavyzdžių galima rasti daugelyje pasaulio šalių: kiekviena jų išsiskiria unikalia socioedukacinio ir kultūrinio ugdymo veiklų patirtimi. Nors akademinėje literatūroje (Buvik, Cold, 1995; Wylie et al., 1997; Föbker and Grotz, 2003; Jones, 2006; Svendsen 2009) medžiagos apie daugiafunkčius centrus pateikiama nedaug, tokie centrai egzistuoja, darydami didelę įtaką gerinant gyvenimo sąlygas kaime.

**Daugiafunkcio centro sąvoka.** 1997 m. Naujosios Zelandijos švietimo srities tyrėjų parengtoje ataskaitoje dėl vaiko priežiūros ir ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymo Australijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje nurodoma, kad daugiafunkciai centrai, dažniausiai įsikūrę kaimiškiosiose ar izoliuotose vietovėse, kaip ir rodo pats pavadinimas, teikia įvairias paslaugas. Pažymima, kad paslaugos, teikiamos daugiafunkciuose centruose, paprastai apima vaiko dienos priežiūrą, priežiūrą prieš pamokas ir po jų, nenuolatinę priežiūrą, mobilius vaikų darželius, vaikams skirtas bibliotekas, žaidimų grupes, paramos tėvams grupes, darbą su mokyklinio amžiaus jaunimu, gyvenančiu socialiai ir ekonomiškai nepalankiose vietovėse (Wylie et al., 1997, p. 26).

Egzistuoja ir platesnė daugiafunkcio centro samprata (Buvik, Cold, 1995; Svendsen, 2010), teigianti, kad daugiafunkciams centrums, dar kartais vadinamiems vietos bendruomenės centrais, būdinga bendra vieta ir koordinuotas naudojimas ja, tačiau nebūtinai viskas turi tilpti po vienu stogu. Tokie centrai paprastai turi atviras erdves susitikimams ir įvairioms paslaugoms, kaip antai mokyklos, vaikų darželio, sveikatos priežiūros, kultūrinės ir laisvalaikio veiklos, komercinės veiklos, pavyzdžiui, banko skyriaus, pašto skyriaus, kirpyklos, nevyriausybinių organizacijų, klubų ir privačių grupių vykdomoms veikloms ir teikiamoms paslaugoms, pritaikytą infrastruktūrą.

Visapusišką ir lankstų požiūrį daugiafunkciame centre užtikrinti padeda jame veikiančių įstaigų bendrai aptartos vertybės, bendrai organizuojama veikla, renginiai, darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas, bendros strategijos (pvz., viešųjų ryšių), geresnis dalijimasis ištekliais ir tarpusavio koordinavimas, pačių vietos gyventojų kontroliuojama veikla ir pan. (Andersen, Frandsen, 2007).

**Daugiafunkcių centrų steigimo priežastys.** Nagrinėjant užsienio šalių patirtį, daugiafunkcių centrų atsiradimą galima susieti su pastarųjų metų **demografinės situacijos pokyčiais**. Pavyzdžiui, kaimiškiosiose Danijos vietovėse, kaip ir Lietuvoje, mažėjant gyventojų nuo 2003 m. buvo uždaryta nemažai kaimo mokyklų. Buvo reikalingas sprendimas, kuris ne tik padėtų sustabdyti šią mažėjimo tendenciją, iš-

saugoti vietos mokyklas, bet ir suaktyvintų kaimo bendruomenių socialinį gyvenimą bei mokymosi galimybes. Danijoje besikuriantys daugiafunkciai centrai gali apimti viešąsias paslaugas (pvz., mokykla, vaikų darželis, sveikatos priežiūros punktas), verslo įstaigas ir įmones (pvz., vietinis banko skyrius, pašto skyrius, kirpykla), patalpas ir įrangą vietos organizacijų veiklai (pvz., sporto salė, teatro scena ir pan.). Nyderlanduose išpopuliarėjo bendruomenės mokyklos (*brede school*) – vienas pagrindinių vietinės jaunimo politikos priemonių, siūlančių švietimą ir bendruomenės pagalbą vaikams ir jauniems žmonėms (Baker, 2010), bei kultūros centrai, kurie regioninės politikos kontekste tapo savotišku kovos su kaimo nykimu įrankiu (Svendsen, 2009).

Dar viena iš daugiafunkčių centrų ar jų atitikmenų kūrimo priežasčių – bendruomenei reikalingų paslaugų **prieinamumo gerinimas, siekiant priartinti viešąsias paslaugas arčiau žmonių ir didinti jų įvairovę** taip, kad jos visapusiškiau ir lanksčiau reaguotų į vietos žmonių poreikius nei fragmentiškai teikiamos socialinės paslaugos (Andersen, 2012). Jau minėtose Nyderlandų bendruomenės mokyklose sutelkiamos įvairios su švietimu siejamos veiklos ir paslaugos, pavyzdžiui, pagalba tėvams, vaikų dienos priežiūra, sveikatingumo centrai ir pan. Sutelkiant tokias paslaugas į tinklą ar į vieną pastatą, jos tampa lengviau pasiekiamos. Įvairios tarnybos turi galimybę apjungti pajėgas ir pritaikyti savo paslaugas taip, kad jos, papildydamos viena kitą, geriau atliktų vaikų ir jų tėvų poreikius (Baker, 2010). Tiek Nyderlandų, tiek Danijos patirtis rodo, kad nėra tiek svarbu, kuriai sričiai pavaldi institucija imasi iniciatyvos ir iš naujo persvarsto savo uždavinius bei vaidmenį sprendžiant vietos problemas ir geriau pritaikant teikiamas paslaugas vietos gyventojų poreikiams (Andersen, 2012). Mažėjant kaimo gyventojų skaičiui, svarbus tampa viešųjų paslaugų sutelkimas po vienu stogu, taip didinant jų prieinamumą ir papildomumą. Šiaurės valstybės, pavyzdžiui Danija, vadovaujasi principu, siekiančiu užtikrinti aukštos kokybės viešąsias paslaugas visiems gyventojams, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietovės (Svendsen, 2009). Pavyzdžiui, nedidelėje Danijos Gellerup vietovėje įsikūręs bendruomenės centras – buvusi biblioteka, tapusi daugiafunkčiu mokymosi, konsultavimo ir veiklos centru, kuriame biblioteka dalijasi patalpomis su sveikatos klinika, gyventojų informavimo, darbo paieškos konsultavimo tarnybomis, keletu savanoriškų asociacijų, tokių kaip Raudonasis Kryžius, namų darbų ruošos, IT konsultavimo, imigrantų organizacijos.

Didelė dalis nagrinėtų užsienio šalių daugiafunkčių centrų steigimo priežasčių susijusi su bendruomenei teikiamų **paslaugų teikimo optimizavimu**. Pavyzdžiui, Oster Lindet bendruomenės namai Jutlandijos (Danija) vidurio pietuose esančiame Oster Lindet miestelyje. Nors čia gyventojų skaičius tesiekia 900, vis dėlto miestelyje esanti mokykla nepajėgė patenkinti reikalingų švietimo, sporto, kultūrinių veiklų

poreikio. Sprendžiant papildomų patalpų mokyklai poreikį, o kartu užtikrinant vietą miestelio bendruomenės susitikimams, buvo nuspręsta bendruomenės namus statyti kaip vietos mokyklos priestatą. Bendruomenės namuose įsikūrė mokyklos biblioteka, IT kabinetas, sporto salė. Tokiu būdu mokykla savo atlaisvintas patalpas galėjo paversti klasėmis, kurioms iki šiol labai trūko vietos. Be to, bendruomenės namų patalpose įsikūrė popamokinės vaikų priežiūros centras, o moderni sporto salė ir jos įranga pavertė bendruomenės namus populiaria paauglių ir jaunimo susibūrimo vieta po pamokų ir savaitgaliais.

Po vienu stogu sutelkti vietos bendruomenei reikalingas paslaugas stengiamasi ir Norvegijoje, ypač pastaruju metu planuojant naujas gyvenamąsias erdves. Vienas tokių pavyzdžių – buvusio Oslo *Fornebu* oro uosto teritorijoje statomi gyvenamieji rajonai (Bendixen, Bjelke, 2006). Vienas pirmųjų *Hundsund* vietos bendruomenės centras atidarytas 2009 m. netoli buvusio Oslo *Fornebu* oro uosto, apima vidurinę mokyklą, vaikų darželį, plaukimo baseiną, sporto salę, ledo areną, futbolo aikštę su greta esančiomis paslaugų tarnybomis ir bendruomenės susitikimų vieta. Kiekvienai centro funkcijai skiriama po atskirą pastatą, visi pagrindiniai įėjimai veda į pagrindinę pėsčiųjų gatvę, tapusia vietos gyventojų susitikimų vieta ir pagrindine teritorijos „arterija“. Tai nauja viešųjų pastatų planavimo tendencija, leidžianti užtikrinanti ekonomišką naudojimą ir laisvą priėjimą vietos bendruomenei (*World Architecture News*, 2010).

Nyderlanduose pastaraisiais metais išpopuliarėjo kaimo kultūros centro (*kulturhus*) koncepcija, kurios iniciatoriai yra bendruomenės bibliotekos. Be įprastų bibliotekos paslaugų, labai svarbios yra švietimo, sveikatos priežiūros paslaugos, sporto, kultūrinės veiklos galimybės, o kai kuriais atvejais – ir privačių įmonių teikiamos paslaugos, pvz.: kirpykla, banko, pašto paslaugos (Svendsen, 2009). Apie 2800 gyventojų turinčiame *Giesbeek* miestelyje (Nyderlandai) įsikūrusiame *Giesbeek* kultūros centre šiuo metu centre veikia 6 atskiros institucijos: mokykla, vaikų darželis, dienos centras, biblioteka, sporto asociacija (turinti mėgėjų teatrą) ir keletas privačių įstaigų. Pagrindinė atsakomybė tenka mokyklai, kuriai visų veiklų ir paslaugų surinkimas po vienu stogu leidžia kasmet sutaupyti nemažai lėšų. Šalia pigiau kainuojančių šildymo ir komunalinių paslaugų, mokykla gauna pajamų nuomodama patalpas veikloms, vykstančioms po pamokų. Centras veikia nuo ankstauro ryto iki vėlaus vakaro ir yra svarbiausia gyventojų traukos vieta.

**Švietimo ir kitų paslaugų organizavimas.** Užsienio patirtis rodo, kad mokyklos irgi gali veikti kaip ypač patogi susitikimų vieta, kuri trauktų vietos gyventojus, nesvarbu, ar jie būtų mokinių tėvai, ar paprasti bendruomenės nariai. Paprastai ben-

druomenės poreikiai lemia, su kokiomis įstaigomis bendradarbiauja bendruomenės mokykla. Pradinės bendruomenės mokyklos dažniausiai bendradarbiauja su vaikų darželiais, vaikų dienos priežiūros įstaigomis ir socialinio darbo institucijomis, tuo tarpu vidurinio ugdymo programos įgyvendinančios bendruomenės mokyklos dažniausiai bendradarbiauja su savivaldybės įstaigomis, sporto asociacijomis, kultūros ir meno centrais (Baker, 2010).

Ši patirtis tampa ypač svarbi Lietuvai, kurioje intensyviai steigiasi mokyklos – daugiafunkčiai centrai. Kad mokyklų erdvių panaudojimo bendruomenės labai idėja nėra nauja, taip pat rodo ir užsienio šalyse paplitęs ir ugdymo įstaigų patalpų panaudojimas ugdomajai ar socialinei veikloms, vykstančioms ne pamokų metu. Po pamokų, savaitgaliais ar per vasaros atostogas mokyklos, kurios paprastai stūksotų tuščios, gali kai kurias savo patalpas – klases, dirbtuves, aktų sales, kompiuterių klases, sporto sales – tuo metu, kada jose nevyksta pamokos, panaudoti suaugusiųjų švietimui, vaikų priežiūrai, kultūriniais renginiais, senjorų grupių užsiėmimams ir pan. Jau prieš pora dešimtmečių Ženevos (Šveicarija) savivaldybė siekė atverti mokyklų patalpas popamokinei veiklai ir vietinėms organizacijoms (OECD, 1999). Ši atvirumo politika neturėjo didesnės finansinės įtakos pastatų išlaikymui, kadangi jos esmė – optimalus pagrindinių mokyklos patalpų panaudojimas tuo metu, kai jos nėra naudojamos mokymo tikslams. Nuo 16 iki 18 val. vaikai gali dalyvauti neformaliojo ugdymo užsiėmimuose, kuriuos už nedidelį mokestį organizuoja specialistai. Užsiėmimai vyksta tam pritaikytose patalpose, pvz., mokyklos rankdarbių dirbtuvėse, siuvimo klasėse, sporto salėse. Nuo 18 iki 20 val. sporto salės, žaidimų kambariai, aktų salės išnuomojami vietinėms grupėms. Šios patalpos gali būti naudojamos ir savaitgaliais, tačiau atostogų metu mokyklos paprastai yra uždaromos. Be to, dauguma pradinių mokyklų turi vietos grupėms nuomojamas patalpas. Pamokų metu Ženevos pradinių mokyklų aikštynais gali naudotis tik mokiniai, bet visą kitą laiką jie yra atviri bendruomenei. Kai kuriose miesto centro vietose šie aikštynai yra vienintelė vieta, kur gali rinktis ir žaisti vietiniai vaikai ir paaugliai.

Norvegijos Švietimo įstatyme numatyta galimybė, esant reikalui, pradinio ir pagrindinio mokyklų patalpas ne pamokų metų naudoti kultūriniais ir socialiniams poreikiams (Norvegijos švietimo įstatymo 9.5 straipsnis *Mokyklų patalpos*, 2011). K. Buvikas ir B. Coldas (1995) nurodo, kad daugelis Norvegijos mokyklų ne pamokų metu leidžia įvairioms grupėms ir organizacijoms naudotis jų patalpomis. Tokiu būdu daugelis mokyklų vakarais ir savaitgaliais atveria savo duris laisvalaikio veikloms ir renginiams. Organizacijos ir grupės ne pamokų metu savo įgyvendinamai veiklai gali naudotis mokyklos aktų salės scena, sandėlių patalpomis, muzikos



kabinetais ir pan. Kitais atvejais, mokykla gali būti išplėtusi kai kurias savo veiklos sritis ir naudoti turimas patalpas kultūriniais renginiams ar socialinei veiklai, klubų veiklai, priešmokykliniam ugdymui, sveikatos ir socialinėms paslaugoms, o mokyklos biblioteka gali vykdyti platesnes – viešosios bibliotekos – funkcijas. Tokie pastatai gali būti apibūdinami kaip mokyklos ir mini bendruomenės centrų darinys. Trečiuoju atveju, kai kurios mokyklos gali būti įsikūrusios tose pačiose patalpose kaip ir vietos valdžios ar bendruomenės administracija, kultūros ar socialines paslaugas teikiančios įstaigos. Tokie dariniai dažniausiai vadinami bendruomenės centrais. Kaip vieną tokių pavyzdžių, autorės mini *Budal* daugiafunkcij centrą, turintį pradinę ir pagrindinę mokyklą, kultūros ir sportinei veiklai pritaikytą infrastruktūrą, erdvę komercinei veiklai (Buvik, Cold, 1995).

Nyderlanduose bendruomenės mokyklos dažniausiai yra bendradarbiaujančių bendruomenės įstaigų, kurių pritraukimas pirmiausia yra skirtas švietimo paslaugoms didinti ir mokyklos socialinėje aplinkoje kylančių problemų sprendimui gerinti, tinklai (Dryfoos, 1993, kaip cituoja J. Kruiter, 2002). Kad tokia patirtis nėra vienintelė, rodo 2010 m. Jungtinėse Amerijos Valstijose *Berkeley* Kalifornijos universiteto Miestų ir mokyklų centro atliktoje bendro naudojimo (angl. *Joint use*) partnerysčių plečiant mokyklų infrastruktūros naudojimą mokinių ir bendruomenės labui, analizėje (Vincent, 2010) pateikiami pavyzdžiai, kai mokykla mokinių ir bendruomenės labui sudaro galimybes vietos institucijoms bendrai naudotis jos patalpomis ir nuosavybe. 2007 m. San Franciske prasidėjęs bandomasis projektas yra pagrįstas bendro naudojimo sutartimi tarp San Francisko miesto ir apygardos bei San Francisko susivienijusių mokyklų apygardos. Mokyklų apygarda atveria miestui lauke esančius mokyklų aikštynus atviram, neprižiūrimam viešam naudojimui dvylikoje mokyklų (viena vidurinė, viena pagrindinė ir dešimt pradinių mokyklų) savaitgaliais ir per kai kurias mokslo metų atostogas dienas metu. Šia partneryste siekiama padidinti viešojo naudojimo laisvalaikio erdvės vietų skaičių mieste, kuris pats nebegali patenkinti augančio tokios erdvės poreikio.

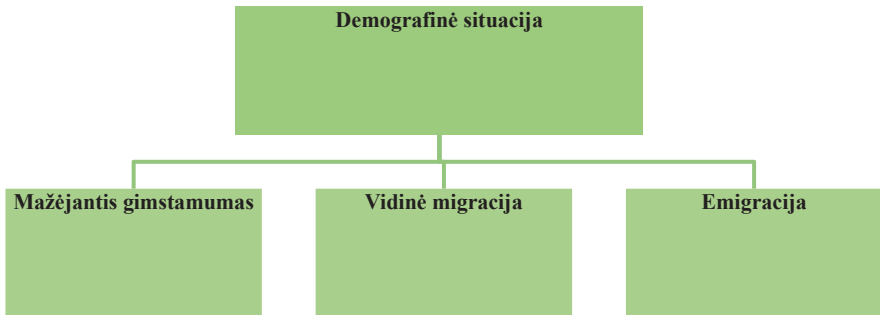
Kitas pavyzdys – *Garvey* susivienijusių mokyklų apygarda, įsikūrusi priemiestinėje Los Andželo apygardos dalyje, neseniai pastačiusi dvi sporto sales veikiančių pagrindinių mokyklų kompleksuose. Naudodama valstybinės bendro naudojimo projektams skirtas lėšas, mokyklų apygarda bendradarbiavo su *Rosemead* miestu ir pasirašė sutartį, leidžiančią miestui neatlygintinai naudotis sporto salėmis ne pamokų metu miesto finansuojamoms programoms įgyvendinti. Šiuo metu miestas įgyvendina popamokinio jaunųjų sportininkų rengimo programas abiejose sporto salėse. Dvi veikiančios sporto salės padeda tiek mokyklų apygardai, tiek miestui užpildyti

laisvalaikio leidimo galimybių trūkumą. Iki šių sporto salių pastatymo mokyklos apygardos pagrindinėse mokyklose nebuvo aktyviai fizinei veiklai pritaikytų patalpų, o miestas neturėjo pakankamai žemės savo infrastruktūrai plėsti (Vincent, 2010).

## Daugiafunkčių centrų atsiradimo prielaidos Lietuvoje, ekspertų požiūriu

Analizuojant ekspertų apklausos rezultatus išskirtos trys pagrindinės prielaidos, paskatinusios steigti daugiafunkčius centrus Lietuvos kaimo vietovėse: demografinė situacija, mokyklų tinklo pertvarka ir viešųjų paslaugų optimizavimo poreikis.

Nustatyta, kad kategorijai „Demografinė situacija“ priskirtinos šios subkategorijos, nurodančios pagrindines UDC steigimo prielaidas: mažėjantis gimstamumas; emigracija ir vidinė migracija



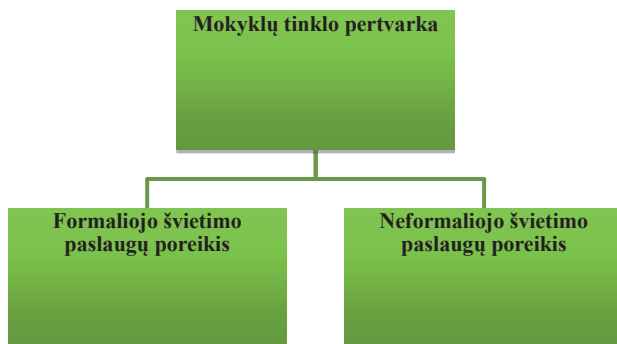
1 pav. UDC steigimo prielaidos, paaiškinančios kategoriją „Demografinė situacija“

Ekspertai kaip vieną iš svarbiausių UDC steigimo prielaidų nurodė mažėjantį gimstamumą kaimo vietovėse: „Gimstamumas sumažėjo iki lygio, kuris nebeužtikrina kartų kaitos...“, „kaimo ekonominė depresija sukelia nesaugumo jausmą <...>, visa tai mažina gimstamumą bei santuokas...“, „mirtingumas kaimo vietovėse lenkia gimstamumą...“, „mažėja vaikų skaičius...“, „gyventojų, pirmiausia mokinių, mažėjimas kaimiškose vietovėse...“

Kita, ne mažiau aktuali kaimo vietovėms problema – didėjanti emigracija. Ekspertai pažymėjo, kad Lietuvoje emigracijos rodikliai tūkstančiui gyventojų yra vieni didžiausių Europos Sąjungoje: „Per 22 nepriklausomybės metus iš šalies išvyko apie

769 tūkst. asmenų“, „tai penktadalis visos Lietuvos gyventojų“, „vietiniai gyventojai išvažiuoja...“ Todėl viena iš didžiausių grėsmių Lietuvos kaime – jaunimo migracija ne tik į didesnius miestus, bet ir į kitas valstybes. Espertų teigimu, dideli emigracijos mastai kelia šaliai nemažai iššūkių: „Ima trūkti darbo jėgos, nuteka protai, visuomenė, ypač kaimo vietovėse sparčiai sensta.“

Dar viena UDC steigimo prielaida – vidinė migracija. Dėl vis didėjančio atotrūkio tarp miesto ir kaimo, kaimo vietovių gyventojai keliasi į miestą: „<...> yra kaimų, kur gyvena vienas ar du gyventojai“ „<...> prieš keletą dešimtmečių juose gyveno bent kelios dešimtys“, „<...> jauni žmonės į seniūnijas nesikelia, nepatrauklu...“, „<...> iš pokalbių su seniūnais yra žinoma, kad dalis kaimo žmonių kasdien važinėja dirbti į miestą ir jų šeimos nuolat svarsto apie išsikėlimą.“



2 pav. UDC steigimo prielaidos, paaiškinančios kategoriją „Mokyklų tinklo pertvarka“

Kita svarbia UDC steigimo prielaida tapo mokyklų tinklo pertvarka. Vykstant diskusijoms apie švietimo sistemos pokyčius bei švietimo grandžių vykdomų veiklų optimizavimą, siekiant užtikrinti lygias mokymosi starto galimybes, stiprinti bei plėtoti mokyklos ir vietos bendruomenės sąveiką, išryškėja naujų mokymo ir ugdymo organizavimo formų poreikis. Tyrimu nustatyta, kad vykstant mokyklų tinklo pertvarkai, yra iškelti tikslai: „<...> sudaryti sąlygas plėtoti geros kokybės privalomąjį ir visuotinį švietimą“, „<...> didinti švietimo prieinamumą.“

Ekspertų teigimu, įvykus mokyklų tinklo pertvarkai, kaimo vietovėse neužtikrinamas formaliojo švietimo paslaugų prieinamumas: „<...> geografinis švietimo paslaugų (ypač ikimokyklinio ugdymo) prieinamumas kaimo vietovėse gerokai prastesnis, nei mieste“; „nėra užtikrinamas pakankamas švietimo paslaugų prieinamumas specialiųjų poreikių asmenims.“

Įvardyta dar keletas neigiamų mokyklų tinklo pertvarkos pasekmių kaimo vietovėse: „sumažėjusi mokinių mokymosi motyvacija, didesnis „iškritimo“ iš nuosekliojo mokymosi proceso mastas, vėlesnė mokymosi starto pradžia, nepakankamas socialinės atskirties grupių įtraukimas į mokymo (ir atitinkamai bendruomeninio gyvenimo) procesą...“

Ekspertai taip pat pažymėjo, kad „daugiafunkciai centrai gali padėti spręsti neformaliojo švietimo paslaugų trūkumo problemas“, nes „kaimiškujų vietovių vaikams trūksta prasmingos ir turiningos užklausinės veiklos“.

Kategoriją „Viešųjų paslaugų stoka“ apima tris pagrindines subkategorijas: sveikatos ir socialinių paslaugų trūkumas, kultūros įstaigų mažėjimas, pastatų infrastruktūros ir bendruomenės poreikių neatitikimas.



3 pav. UDC steigimo prielaidos, paaškinančios kategoriją „Kitų viešųjų paslaugų stoka“

Ekspertai pažymėjo, kad „kaime išryškėjęs paslaugų nepakankamumas arba labai ribotos galimybės teikti kultūros, sveikatos priežiūros, socialines paslaugas vaikams ir kitiems bendruomenės gyventojams“. Todėl ypač svarbu priartinti prie vietos bendruomenių gyventojų svarbiausias jiems reikalingas paslaugas: „kultūros, socialines, sporto, jaunimo veiklos ir pan.“, „kitos paslaugas, kurios reikalingos vietos bendruomenei.“

Esminė sąlyga įgyvendinti kiekvieno žmogus teisę į sveikatą – kiekvienam priinama sveikatos priežiūra, nepaisant amžiaus, gyvenamosios vietos, statuso ir kitų veiksnių. Tai ypač svarbu kaimo vietovėse: „vyresnio amžiaus asmenų sveikatos priežiūros paslaugų problematika kaime yra ypatinga, nes šios socialinės grupės sveikatos priežiūros paslaugas riboja prasta asmenų sveikatos būklė, t. y. jiems sunku laukti eilės ir fiziškai pasiekti instituciją“, „<...> menkai išplėtotą medicinines pagalbos ir

socialinių paslaugų vaikams ir suaugusiems infrastruktūra kaimiškose vietovėse“, „ribotas medicinos paslaugų tinklas.“

Be to, kaimo vietovėse sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas susijęs su susiekimo galimybėmis: „atstumu iki gydymo įstaigos, viešojo transporto prieinamumu ir laiku, per kurį pacientas pasiekia sveikatos paslaugas teikiančią įstaigą“, tam tikrų specialistų trūkumu, todėl „tenka važiuoti toli nuo gyvenamosios vietos, kad atliktų reikiamus tyrimus“.

Lietuvoje pastaraisiais metais vis labiau ėmė didėti gyvenimo lygio skirtumai tarp miesto ir kaimo. Atlikti kaimo socialinės raidos tyrimai rodo, kad kaimo gyventojų lygis yra žemesnis nei miesto. Kaimo gyventojų demografinė sudėtis, didelis nedarbas, smulkūs ūkiai daro ypač didelę įtaką gyvenimo lygiui kaime. Statistikos departamento duomenimis (2012), kaimo gyventojų piniginių pajamų didelę dalį sudaro pensijos ir pašalpos.

Ekspertai pabrėžė, kad UDC steigimą suponuoja tai, kad yra nepatenkinti vietos bendruomenės socialinės pagalbos, pagalbos šeimai poreikiai: „Staigaus Lietuvos valstybės visuomeninio politinio, ekonominio bei kultūrinio gyvenimo persitvarkymo sąlygomis kaimo socialinės institucijos nesugeba žengti koja kojon su smarkiai besikeičiančiu gyvenimu ir kaimo gyventojų poreikiais.“, „siūlomų socialinių paslaugų kaimo vietovėse kiekybė ir kokybė neatitinka reikalavimų, kuriuos joms iškelia didžioji kaimo gyventojų dalis.“

Dar viena svarbi UDC steigimo priežastis – kultūros įstaigų kaime mažėjimas. Kultūriniai poreikiai, būdami žmonių kultūrinės elgsenos šerdimi, viena vertus, nulemia jos specifiką, orientacijas bei pasirinkimus, kita vertus, bendra kultūros situacija, kultūros pasiūla ir pati kultūrinė praktika savo ruožtu formuoja ir lemia būdingus kultūrinius poreikius. Aptariant kaimo gyventojų kultūrinius poreikius bei jų tenkinimo ypatumus, vienas iš svarbiausių rodiklių – veikiančių kultūros įstaigų lankymas bei jų vertinimas. Tyrimo rezultatai rodo, kad kultūros įstaigos kaime nyksta: „Vertinant ir kalbant apie kultūros įstaigų reikalingumą, prastoje vietoje atsидūrė bibliotekos ir teatrai ir kritiškoje muziejai...“, „<...> kultūros įstaigų tinklo radikalus mažėjimas kaimiškose vietovėse“, „<...> kultūros namų, bibliotekų ir kt. nykimas.“

Ekspertai pažymi, kad „<...> kultūros namai, kaip ir kultūros darbuotojas yra labai reikalingi“, nes visada buvo ir bus žmonių, kurie norės save išreikšti, kitaip save parodyti.

Kultūros įstaigų, kurių infrastruktūra regionuose yra blogiausiai išplėtotą, lankomumas (teatrai, muziejai, parodos) retėja, mažėjant gyvenamosios vietovės dydžiui.

Galima prielaida, kad įtakos turi ne vien mažesnės galimybės, bet, nesant pakankamai pasiūlai, nesuformuojami ir šių kultūros įstaigų lankymo poreikiai.

Ne mažiau svarbia UDC steigimo prielaida ekspertai laiko pastatų infrastruktūros ir bendruomenės poreikių neatitikimą. Ekspertų nuomone, daugiafunkciai centrai yra skirti kurti modernią švietimo ir socialinių paslaugų, skirtų įvairaus amžiaus gyventojų grupėms ir jų poreikiams, infrastruktūrą: „nepakankamos arba labai ribotos pasenusios infrastruktūros galimybės teikti kultūros, sveikatos priežiūros, socialines paslaugas vaikams ir kitiems bendruomenės gyventojams riboja jų teikimo galimybes“; „visos įstaigos įsikūrusios atskirose, dažnai menkai apšildomose arba visai nešildomose patalpose, dešimtmečiais nesulaukiančios remonto ir nuolat konkuruojančios dėl lankytojų...“

Vis dėlto ekspertai pabrėžė, kad kaimuose stovinčių didelių mokyklos pastatų renovacija nėra geras sprendimas, nes „kai kuriose vietovėse (savivaldybėse) projektai vykdomi tam, kad būtų įsisavintos lėšos“, „<...> paprasčiau yra nugriauti pastatą ir pastatyti nors ir kaimiško tipo trobą, kurios viename gale būtų bendruomenės centras, o kitame – kelios klasės su reikiama įranga“.

Interviu duomenų analizė leido išskirti pagrindines galimas UDC veiklos kryptis: formalusis ir neformalusis švietimas, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, kultūra ir rekreacija. Ekspertai pažymėjo, kad „<...> centrų veikla skirta įgyvendinti mokymosi visą gyvenimą idėjai...“, o formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugos turėtų būti siejamos su švietimo programomis: „<...> centrai gali teikti švietimo programas, kurios tikslingai pritaikomos bendruomenės reikmėms.“ Taip pat kaip galimą veiklos kryptį ekspertai įvardijo formaliojo ugdymo „pradedant ikimokyklinio ar priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo“ ir „neformaliojo švietimo“ organizavimą.

Dauguma ekspertų įvardijo, kad jau pats pavadinimas įpareigoja, jog centre būtų vykdoma ne mažiau kaip 2–3 sričių veiklos, „<...> UDC – savo pavadinimu byloja apie lankstų funkcinį infrastruktūrinį modelį, kur po vienu stogu gali atsirasti visos bendruomenei reikalingos ir kituose pastatuose neteikiamos paslaugos“.

Tačiau kiek ir kokių funkcijų bus konkrečiame centre, turi spręsti vietos administracija – seniūnija ar vietos bendruomenės įgalioti atstovai: „<...> kultūrinės, laisvalaikio užimtumo ir t. t. kiekviena vietos bendruomenė pati turi spręsti, kokių paslaugų jai reikia.“

Nustatyta, kad UDC turi tenkinti vietos bendruomenės poreikius teikiant socialinę pagalbą, pagalbą šeimai ir teikiant sveikatos priežiūros paslaugas: „kaimo savivaldybėse daugiafunkcis centras gali sėkmingai gyvuoti ir tenkinti, atsižvelgiant į šeimai

reikalingas, būtinausias paslaugas“, „daugiafunkcis centras gali priartinti prie vietos gyventojų svarbiausias jiems reikalingas paslaugas (kultūros, socialines, sporto)“.

Apibendrinant galima teigti, kad nurodytos pagrindinės kaimo bendruomenių problemos tapo prielaidomis daugiafunkciams centrams steigti. Daugiafunkcis centras gali tenkinti kaimo gyvenvietėje ar šalia kelių esančių kaimo gyvenviečių vaikų ir suaugusių asmenų švietimo poreikius, vykdant formaliojo ir neformaliojo ugdymo programas ar jų modulius, sudarant sąlygas savišvietos veikloms, teikiant švietimo pagalbą, vykdant specialųjį ugdymą, nuotolinį mokymą, taip pat kultūros, socialines ir kitas reikmes tenkinančias programas, meninę ir pramoginę vaikų ir suaugusiųjų veiklą.

## Išvados

1. Apibendrinant užsienio šalių daugiafunkčių centrų patirtį, matyti, kad tokio pobūdžio centrai pasižymi funkcinė turinio įvairove, atsižvelgiant į pasirinktos pagrindinės veiklos kryptį. Tačiau, neatsižvelgiant į savitumus, šių centrų paskirtis matoma kaip vietos bendruomenės poreikių ir lūkesčių tenkinimas, ypatingą dėmesį skiriant į švietimo (formaliojo ir neformaliojo), kultūros, socialinės, bendruomenės įgalinimo veiklos kryptims. Nors vietos kontekstas ir sąlygos, bendradarbiavimo patirtis ir galimybės, bendruomenės poreikiai gali skirtis, svarbiausias vaidmuo, užtikrinant tokio centro veiklą, tenka tarpinstituciniam bei tarpsektoriniam bendradarbiavimui ir funkcijų bei veiklų derinimui. Pertvarkant švietimo institucijų tinklą būtina išlaikyti funkcijų tęstinumą ir tradicijas bei socioedukacines erdves jas modernizuojant ir pritaikant prie kintančių bendruomenės poreikių.

2. Pagrindinės daugiafunkcio centro steigimo priežastys yra susijusios su demografinė situacija kaimo vietovėje, kurią lemia mažėjantis gimstamumas, kaimo gyventojų migracija į miestus ir užsienį, paslaugų stoka kaimo vietovėje, taip pat ribotos infrastruktūros galimybės.

3. Daugiafunkcis centras kaimo vietovėje gali tapti socioedukacinės pagalbos teikėju, atliepiančiu visų socialinių grupių interesus. Užsienio šalių patirties ir ekspertinės apklausos rezultatų analizės pagrindu galima rekomenduoti daugiafunkčių centrų veiklą, orientuotą trimis kryptimis: formalusis ir neformalusis švietimas, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, kultūra ir rekreacija.

## Literatūra

1. Aleksandravičius, A.; Žukovskis, J. (2011). Kaimo bendruomenių rauda ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, nr. 1 (25). ISSN 1822-6760.
2. Andersen, J.; Bilfeldt; A.; Jørgensen; M. S. (2012). Social innovation and empowerment – three cases of action research. In: *Refleksiv praksis – forskning i forandring*. Eds. A. Bilfeldt. Aalborg Universitetsforlag.
3. Baker, P. P. (2010) *Community schools in the Netherlands*. Factsheet, Netherlands Youth Institute [žiūrėta 2013 m. birželio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/attachment/files/development\\_of\\_community\\_schools\\_in\\_the\\_netherlands.pdf](http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/attachment/files/development_of_community_schools_in_the_netherlands.pdf)>.
4. Bitinas, B.; Rupšienė; L.; Žydžiūnaitė; V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Socialinių mokslų kolegija, Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė. ISBN 978-9986-31-267-3.
5. Briedis, M.; Leliūgienė, I.; Nefas, S.; Čiužas, R. (2013). *Bendruomenės ir suaugusių švietimas*. Vilnius: Nacionalinis mokymų centras. ISBN 978-609-8053-09-8.
6. Burvytė, S.; Ralys, K.; Ilgūnienė, R. (2012). *Ugdymo šiuolaikinėje šeimoje konceptas*. Vilnius: Edukologija. ISBN 978-995-5207-36-8.
7. Buvik, K.; Cold, B. (1995). Schools and the local community: Joint location and coordinated use. *Children's Environments*, 12 (4).
8. Dėl mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas: 2011 m. birželio 29 d. Nr. 768. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 79-3869.
9. Dryfoos, J. G. (2005). *Full-service community schools: a strategy – not a programme*. New Directions for Youth Development, No. 107, Fall.
10. Dryfoos, J. G. (2005). *Schools as places for health, mental health, and social services*. Teachers College Record, 94 (3), p. 540–568.
11. Föbker, S.; Grotz; R. (2003). *Leisure-related mobility of elderly people: Ways to sustainability*. Paper presented at the 43th congress of the European Regional Science Association (ERSA), August 23–30,
12. *From Library to Community Centre: Evaluation of Community Centre Gellerup*. (2007). Eds. J. Andersen, M. Frandsen. Research paper No. 1, 2007, RUC, Roskilde University.
13. Gegužienė, V.; Poviliūnas; A. (2005). Lietuvai reikia kaimo plėtros organizatorių. Iš: *Mano ūkis* [žiūrėta 2013 m. liepos 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.manoukis.lt/index.php?s=1270&m=1&z=61>>.



14. Kruiter, J. (2002). *Groningen Community Schools. Influence on child behaviour problems and education at home*. GION, p. 10–11.
15. Kvieskienė, G.; Kvieska, V. (2012). *Socialinės partnerystės įtaka inovacijoms*. Vilnius: Edukologija. ISBN 978-9955-20-797-9.
16. Pilipavičius, V. (2007). *Bendruomenė ir bendruomeninės veiklos prielaidos*. Kaunas: LŽŪU leidykla.
17. Poviliūnas, A. (2003). *Kaimo atskirties profiliai*. Vilnius: Kronta. ISBN 978-9955-33-185-8.
18. Leliūgienė I. (2013). *Socioedukacinis darbas bendruomenėje*. Kaunas: Technologija. ISBN 978-609-02-0688-1.
19. *Norvegijos švietimo įstatymas* (Act of 17 July 1998 no. 61 relating to Primary and Secondary Education and Training (the Education Act) [žiūrėta 2013 m. liepos 13 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.european-agency.org/country-information/norway/norwegian-files/Education\\_Act\\_Norway.pdf](http://www.european-agency.org/country-information/norway/norwegian-files/Education_Act_Norway.pdf)>.
20. OECD *After-Hours Use of Schools*. (1999). PEB Exchange, Programme on Educational Building, OECD Publishing, No. 10.
21. Svendsen, G. L. H. (2009). Multifunctional centers in rural areas: Fabrics of social and human capital. In: *Rural Education*. Ed. F. Kolumbus. Chapter 1. Nova Science Publishers, New York.
22. Svendsen, G. L. H. (2010). Socio-spatial Planning in the Creation of Bridging Social Capital: The Importance of Multifunctional Centers for Intergroup Networks and Integration. *International Journal of Social Inquiry*, Vol. 3, No. 2.
23. Šerevienė, A.; Žydžiūnaitė, V. (2005). Socialinio darbuotojo kompetencijos komponentai socioedukacinio darbo kontekste. In: *Sveikatos ir socialinių mokslų taikomieji tyrimai: sandūra ir sąveika*. Klaipėda: Druka. ISSN 1822-3338
24. Štuopytė, E. (2013). *Socioedukacinis darbas su vaikais bendruomenės centre*. Kaunas: Technologija. ISBN 978-609-02-0279-1.
25. Vincent, J. M. (2010). Partnerships for Joint Use. *Expanding the Use of Public School Infrastructure to Benefit Students and Communities*, Research report, Center for Cities & Schools, Berkeley, CA.
26. *Welcome to Baerum*. (2006). Municipality of Baerum. Eds. T. H. Bendixen, K. Bjelke.
27. Wylie C. et al. (1997). *Childcare / Early Childhood Education in a Labour Market Context in Australia, Sweden and the United Kingdom*. Labour Market Policy Group. Occasional Paper, No. 2.
28. World architecture news. (2010). [žiūrėta 2013 m. birželio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.worldarchitecturenews.com/index.php?fuseaction=wanappln.projectview&upload\\_id=13616](http://www.worldarchitecturenews.com/index.php?fuseaction=wanappln.projectview&upload_id=13616)>.

## Summary

Giedrė MISIŪNIENĖ, Giedrė TUMOSAITĖ

### PRECONDITIONS AND POSSIBILITIES OF MULTIFUNCTIONAL CENTERS

In order to solve the lack of quality, supply and accessibility of educational services in Lithuanian rural areas there are universal multifunctional centres being developed with the purpose to meet educational, social and cultural needs of local communities accumulating public and private financial and intellectual resources. These multifunctional centers should help to design, implement and develop the modern concept of education covering different age groups and their needs. The article analyzes socio-educational experiences of foreign multifunctional centers and institutions that are similar to them; it also outlines tendencies and potential activities of Lithuanian multifunctional centers. The article also presents a theoretical analysis of the international experience of multifunctional centers. It is based on a qualitative research approach with experts' interviews. The analysis of the results of the research highlights the causes and incentives for the establishment of universal multifunction centers in Lithuania, possible directions of activities (areas), purposes and perspectives.

**Keywords:** multifunctional center, rural community, accessibility of education, educational and social services, socio-educational and other support through activities, a lifelong learning dimension.

Įteikta 2013 m. liepos mėn.

Pateikta spaudai 2013 m. rugsėjo mėn.

**Giedrė Misiūniėnė** – socialinių mokslų (edukologija) doktorantė, Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos instituto Socialinio ugdymo katedros lektorė; mokslinių interesų sritys: socioedukacinė ir kita veikla, vaikų ir jaunimo socializacija; adresas Studentų g. 39-425, LT-08106 Vilnius; el. paštas giedre.misiuniene@leu.lt

**Giedrė Tumosaite** – Ugdymo plėtotės centro Neformaliojo ugdymo skyriaus metodininkė; mokslinių interesų sritys: neformalusis ugdymas, tarpinstitucinis bendradarbiavimas; adresas M. Katkaus g. 44, LT-09217 Vilnius; el. paštas giedre.tumosaite@upc.smm.lt

**Giedrė Misiūniėnė** – PhD student of Social Sciences (Education), lecturer at the Department of Social Education of Social Communication Institute of Lithuanian University of Educational Sciences; scientific interests: socio-educational and other activity, socialization of children and young people; address: Studentų st. 39-425, LT-08106 Vilnius, Lithuania; e-mail giedre.misiuniene@leu.lt

**Giedrė Tumosaite** – Division of Non-formal Education of Education Development Center, methodologist; scientific interests: non-formal education, inter-agency cooperation; address: M. Katkaus st. 44, LT-09217 Vilnius, Lithuania; e-mail giedre.tumosaite@upc.smm.lt